

Nr 88

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett internationellt institut för freds- och konfliktforskning i Sverige jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I propositionen nr 76 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 11 mars 1966 föreslagit riksdagen att a) godkänna i statsrådsprotokollet förordade grunder för bidrag till ett internationellt institut för freds- och konfliktforskning, b) bemyndiga Kungl. Maj:t att fatta de beslut och vidtaga de åtgärder som fordras för att genomföra vad i statsrådsprotokollet föreslagits rörande institutet, c) föreskriva att Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer skall medverka vid reglering av anställningsvillkoren för tjänster som förs upp på institutets personalförteckning, d) till Bidrag till internationella institutet för freds- och konfliktforskning för budgetåret 1966/67 under tredje huvudtiteln anvisa ett anslag av 900 000 kr.

Propositionen

I propositionen föreslås att ett institut, benämnt internationella institutet för freds- och konfliktforskning (International Institute for Peace and Conflict Research), inrättas. Institutet skall ha till uppgift att bedriva vetenskaplig forskning i konflikt- och samarbetsfrågor av betydelse för internationell fred och säkerhet. Institutet skall i stiftelsens form verka som en självständig forskningsinstitution. I denna skall eftersträvas medverkan av utländska forskare och i dess ledning bör finnas internationell representation.

För budgetåret 1966/67 föreslås statens bidrag till verksamheten uppgå till 900 000 kr.

Motioner

Utskottet har till behandling förehaft

dels en inom första kammaren av fru Segerstedt Wiberg och herr Sundin väckt motion (I: 709), vari hemställts att riksdagen måtte 1. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala vad motionärerna anfört rörande en samordning av

verksamheten vid fredsforskningsinstitutet med ett planerat nordiskt forskningsarbete på området, 2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning genom utrikesdepartementets försorg av frågan hur forskningsresultaten från fredsforskningsinstitutet på lämpligaste sätt skall spridas till allmänheten och förvaltningen samt 3. i övrigt beakta i motionen anförda synpunkter,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Björkman* och fröken *Ljungberg* väckt motion (II: 872), vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna vad i motionen anförts.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, hänvisas till motionerna. I motionen II: 872 har *dels* ifrågasatts om icke det föreslagna institutet, på sätt universitetskanslersämbetet förordat, i ett initialskede icke primärt bör ägna sig åt egen forskning utan huvudsakligen verka som ett sammanhållande organ för en på skilda håll förekommande forskning, samt om icke ett fredsforskningsinstitut borde upprättas på gemensam nordisk grundval, *dels ock*, i anslutning till vad universitetskanslersämbetet framhållit, uttalats att de humanistiska och juridiska vetenskaperna bör vara företrädda i forskningsarbetet.

Utskottet

Utskottet anser naturligt, att ökad forskning kommer till stånd rörande den mellanfolkliga freds- och konfliktproblematiken. Utskottet anser vidare, att bärande skäl förebragts för att denna forskning bäst befrämjas genom inrättandet av ett internationellt institut i Sverige. Det synes därvid betydelsefullt, att forskningsverksamheten får ett starkt internationellt inslag och att det tillses att dess strängt objektiva karaktär icke eftersättes. Vid rekrytering av forskare och ledning för verksamheten bör därför, såsom föreslagits, eftersträvas att länder med olika politiska och ekonomiska system bli representerade. Utskottet anser i likhet med departementschefen, att ett särskilt institut med internationell karaktär har större förutsättningar än andra forskningsinstitutioner att allsidigt belysa här ifrågakommande problem och vinna gehör för vunna forskningsresultat.

I motionen II: 872 har ifrågasatts om det föreslagna institutet i ett initialskede primärt bör ägna sig åt egen forskning och om det icke i stället huvudsakligen bör verka som ett sammanhållande och stimulerande organ för en på skilda håll förekommande forskning. Av motionen framgår icke närmare om härmed avses i Sverige eller utomlands förekommande forskning. Det må erinras om att den forskning på ifrågavarande område som bedrivs i Sverige för närvarande är av ganska blygsam omfattning och knappast motiverar ett särskilt sammanhållande organ. Därest motionen avser den pågående forskningen inom Norden framgår av det följande att Nordiska rå-

det rekommenderat, att en samarbetskommitté upprättas för den freds- och konfliktforskning, som bedrivs i de nordiska länderna. Rådets kulturutskott uttalade, att en fruktbringande växelverkan borde kunna skapas genom nära samarbete mellan de nationella forskningsinstitutionerna och det internationella institutet. Att det svenska institutet skulle tjäna som ett sammanhållande organ för den forskningsverksamhet, som bedrivs utanför de nordiska länderna, torde väl icke kunna ifrågakomma. Utskottet anser över huvud taget, att den i motionen föreslagna inriktningen av institutets verksamhet, även om det gäller ett initialske, knappast står i överensstämmelse med den grundläggande idén med institutets internationella karaktär och obundenhet i forskningsinsatser. Motionen i denna del torde därför icke böra föranleda någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Beträffande institutets verksamhetsområde har utskottet icke något att erinra mot att forskningen vid institutet i första hand inriktas på nedrustnings- och rustningsregleringsfrågor. Detta bör dock, såsom departementschefen framhållit, icke innebära att huvudsakligen naturvetenskaplig forskning kommer att bedrivas vid institutet. Forskningen bör bl. a. söka belysa problemen kring rustningars betydelse för konflikter mellan stater, möjligheter att reducera rustningsvolymen eller svårigheter av politisk, psykologisk, ekonomisk eller teknisk karaktär att uppnå överenskommelser om nedrustning. Insatser måste här göras av företrädare för olika beteende-vetenskapliga och samhällsvetenskapliga discipliner. Då fredsforskningen spänner över ett brett fält torde ämnet böra belysas med utgångspunkt i även andra vetenskapliga discipliner. Forskningen bör också få möjligheter att utvidgas till andra frågeställningar och ämnesområden inom freds- och konfliktstudiet. Av vikt är att det studium, som skall bedrivas, ger såvitt möjligt väsentliga bidrag till förståelsen av betingelserna för fredliga lösningar av mellanstatliga konflikter. Utvidgningen av verksamheten bör i betraktande av de resurser, över vilka institutet kommer att förfoga, ske successivt, varvid ledning självfallet bör inhämtas i institutets erfarenheter av verksamheten i inledningsskedet. Syftet i motionen II: 872, vari uttalats bl. a. önskvärdheten av att även de humanistiska och juridiska vetenskaperna bli företrädare, torde genom det anförda bli tillgodosett.

I motionen I: 709 föreslås en samordning av verksamheten vid fredsforskningsinstitutet med ett planerat nordiskt forskningsarbete på området, under det att i motionen II: 872 ifrågasättes om icke institutet bör upprättas på gemensam nordisk grundval. Utskottet vill med anledning härav framhålla följande.

Såsom motionsvis erinrats har frågan om upprättandet av ett nordiskt institut för konfliktforskning varit föremål för prövning av en av Nordiska rådet tillsatt kommitté, som år 1964 framlagt betänkande i ämnet. Däri rekommenderades ett närmare samarbete på området mellan de nordiska länderna. Detta samarbete skulle genomföras etappvis. De två första etapperna

skulle omfatta upprättandet av en nordisk samarbetskommitté för internationell politik, därunder freds- och konfliktforskning samt ett vidgat utbyte av forskare. I tredje och fjärde etapperna skulle samarbetskommittén ombildas till ett nordiskt forskningsråd, varefter samarbetet skulle utbyggas inom ramen för ett fast etablerat nordiskt institut. Enighet nåddes dock ej i kommittén om genomförandet av etapperna tre och fyra. I sitt yttrande över betänkandet framhöll Nordiska rådets kulturutskott bl. a. att frågan om ett inrättande av ett nordiskt institut borde ställas på framtiden. Däremot borde det planerade svenska institutet med dess helt internationella inriktning ses som ett välkommet tillskott till den nordiska forskningsmiljön, där det kommer att utgöra en för de nordiska ländernas forskare stimulerande kontaktmöjlighet med den internationella forskningen på detta område. Genom ett lämpligt samarbete och en fördelning av olika forskningsuppgifter borde en fruktbar växelverkan mellan det nordiska forskningssamarbetet och denna till Norden förlagda internationella forskningshård kunna åstadkommas till gagn för båda parter. Nordiska rådet rekommenderade vid sin session i februari 1966, att samarbete snarast etablerades om forskning i internationell politik i enlighet med de förslag, som framlagts av ett av de nordiska regeringarna tillsatt utskott.

Utskottet anser önskvärt, att det planerade svenska institutet söker nära kontakter med internationella organisationer och forskningsinstitutioner i andra länder. Härvid vill utskottet i likhet med departementschefen betona vikten av att ett intimt samarbete etableras med den freds- och konfliktforskning, som kan komma att organiseras på nordisk basis. Syftet i motionen I: 709 torde, såvitt nu är i fråga, alltså bli tillgodosett. Någon riksdagens åtgärd i anledning av motionen II: 872 i nu berörd del torde ej vara påkallad.

Mot det föreliggande förslaget, i vad det avser institutets ställning och organisation, har utskottet icke något att erinra. Detta innebär bl. a. att institutet bör ges en självständig karaktär i form av en stiftelse, till vars verksamhet staten tillskjuter rörelsekapital.

Institutet är avsett att gradvis uppbyggas under en första femårsperiod. I inledningsarbetet torde institutets verksamhet få en relativt begränsad omfattning. Den i motionen I: 709 berörda frågan om hur forskningsresultaten från institutet på lämpligaste sätt bör spridas till allmänhet och förvaltning torde därför icke bli aktuell inom den närmaste tiden. Utskottet anser dock självfallet, att institutets resultat publiceras och har anledning förutsätta att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga uppmärksamhet. Någon särskild utredning i ämnet, såsom i motionen yrkats, kan utskottet knappast finna påkallad.

Det torde enligt utskottets mening kunna förväntas, att de erfarenheter, som göras vid institutet, komma att ge viss vägledning i fråga om vilka metoder som böra användas för att göra institutets forskningsresultat kända. Med

hänsyn till frågans vikt anser utskottet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t bör ge till känna vad utskottet sålunda anfört.

Vad departementschefen i övrigt anfört och föreslagit har icke givit utskottet anledning till särskilt uttalande. Härav följer bl. a. att utskottet tillstyrker de föreslagna nya tjänsterna. I detta sammanhang vill utskottet erinra om att riksdagens lönelegation den 18 mars 1966 godkänt ett mellan statens avtalsverk och berörda tjänstemannaorganisationer slutet avtal om lönegradsplaceringen för vissa tjänster vid institutet från och med den 1 juli 1966, dock under förutsättning att riksdagen godkänner de organisatoriska förutsättningar, som ligga till grund för överenskommelsen.

Det äskade anslaget tillstyrkes.

Utskottet hemställer,

I. att riksdagen må, i anledning av motionen I: 709 i vad den avser spridning till allmänhet och förvaltning av forskningsresultaten från fredsforskningsinstitutet, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört,

II. att motionen I: 709, i vad den icke behandlats under I., icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda,

III. att motionen II: 872 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda,

IV. att riksdagen må

a) godkänna i statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 11 mars 1966 förordade grunder för bidrag till ett internationellt institut för freds- och konfliktforskning,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att fatta de beslut och vidtaga de åtgärder som fordras för att genomföra vad i statsrådsprotokollet föreslagits rörande institutet,

c) föreskriva att Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer skall medverka vid reglering av anställningsvillkoren för tjänster som förs upp på institutets personalförteckning,

d) till *Bidrag till internationella institutet för freds- och konfliktforskning* för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett anslag av 900 000 kr.

Stockholm den 29 april 1966

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Gillström, Ivar Johansson, Virgin, Svensson, Söderberg, Harry Carlsson, Mårtensson, Bengt Gustavsson, Hjorth, Dahlén, Åkerlund, Wååg, Nils-Eric Gustafsson och Wirtén; samt

från andra kammaren: herrar Bohman, Karlsson i Olofström, Blidfors, Bergman, fröken Olsson, herrar Nihlfors, Johansson i Norrköping, Gustafsson i Kårby, Gustafsson i Uddevalla, Antonsson, Blomkvist, Berg, Källstad, Tobé och Petersson.

Reservationer

1) av herrar *Virgin, Åkerlund, Bohman* och *Petersson*, vilka ansett *dels* att det avsnitt i utskottets yttrande, som på s. 2 börjar med »I motionen» och på s. 3 slutar med »bli tillgodosett», bort ha följande lydelse:

»Utskottet, som alltså anser behov föreligga av ökad forskning om betingelserna för fredliga lösningar av internationella konflikter, vill dock framhålla att man icke bör göra sig överdrivna förväntningar om det praktiska värdet av en sådan forskning.

I motion II: 872 har ifrågasatts, om icke det föreslagna institutet, på sätt som universitetskanslersämbetet förordat, i ett initialskede borde avstå ifrån att primärt ägna sig åt egen forskning och i stället huvudsakligen verka som ett sammanhållande och stimulerande organ för en på skilda håll förekommande forskning. Utskottet vill ansluta sig till en sådan uppfattning. Institutet skulle därmed utan att ge avkall på sin internationella förankring lättare kunna anpassa verksamheten efter vunna erfarenheter och kunna repliera på befintliga forskningsinstitutioner. Institutet skulle i viss grad få karaktären av ett forskningsråd med möjlighet att aktivera och understödja önskvärda forskningsprojekt. Det är angeläget, att verksamheten under de första åren icke låses i formerna utan ges försökskaraktär. Därigenom skulle också en framtida samordning med ett nordiskt fredsforskningsinstitut underlättas.

Beträffande institutets verksamhetsområde har utskottet intet att erinra emot att den av institutet ledda forskningen till en början lägger huvudvikten vid nedrustnings- och rustningsregleringsfrågor. Detta får dock icke innebära, att den naturvetenskapliga forskningen blir en huvudsak för institutet. Lika väsentligt är att vinna ökad kunskap om konflikters uppkomst som följd av ekonomiska och politiska intressemotsättningar och betraktade ur såväl nutida som historiska perspektiv. Även de juridiska och främst då de folkrättsliga problemen böra ägnas betydande uppmärksamhet.

Utskottet vill alltså föreslå att riksdagen, med bifall till motionen II: 872 i denna del, till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet sålunda anfört.»

dels ock att utskottets hemställan under III. bort ha följande lydelse:

»III. att riksdagen må, i anledning av motionen II: 872, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till kännas vad utskottet anfört beträffande fredsforskningsinstitutets uppgifter i initialskedet.»

2) av herr *Dahlén*.